

ELMALI

ELMALI

6. ELMALI*

1-Tarihi

Antalya'nın eski yerleşim yerlerinden biri olan Elmalı, uzun ve zengin tarihi boyunca birçok medeniyete tanıklık etmiş, yörenin tarihi, M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllarda yaşamış olan Likyalılar ile başlamıştır. Beldenin M.Ö. 2000-3000 yıllarına varan yaşantısı, hala tarihin karanlık örtüsü altındadır. Ancak bu devirlere ait mezarlarda yapılan kazılar ve incelemeler, Likyalıların bir Asya Kavimi olduğunu kabule imkân vermiştir. Likya olarak anılan bölge, Roma ve Bizans İmparatorluğu'nun, Selçuklu Devleti'nin Teke Beyliği'nin, Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetiminde kalmıştır. Özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde bölgenin en gelişmiş yöresi olarak kültür, sanat ve ticaret alanlarında çevresine örnek olmuş, Likya'nın kuzeyini temsil eden önemli şehirlere biri olarak kabul edilmiştir. Bölgede yapılan arkeolojik kazılar sonucu yaşanan tarihe ve tanrıçalara ev sahipliği yapan birçok tarihi eser gün ışığına çıkartılmıştır. Bunlardan bazıları olan Kızılbeli Mezarları, Likya Yolu, Fildişi Çocuklu Kadın Heykeli, Gümüş Kral Heykeli, Semahöyük Küp Mezarları, Yapraklı Köyü Yazılı Kaya, Armutlu Köyü Kaya Mezarı, Söğle Yaylası Arı Serenleri tarihsel ve kültürel zenginliğin göstergeleridir.

Bunlara ek olarak Elmalı'nın gelişimi, yörenin Yıldırım Beyazıt zamanında Osmanlı idaresine geçmesi, Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında Anadolu Eyaletine

bağlı olan Teke Livası'nın merkezi ve Teke Paşaları'nın ikametgâhı olmasının ardından idare merkezinin Antalya'ya nakledilmesi üzerine yörenin kaza haline gelmesiyle özetlenebilir. İlçe sıra ile "Kabalı, Amelas, Elmalı" isimlerini almış, ancak bu isimlerin nereden kaynaklandığına dair kesin bir delil bulunamamıştır.

İlçe çeşitli medeniyetler ile iç içe yaşamış bir yöredir. Bunları sırasına göre tespit etmek günümüz için imkansızdır. Doğuda Semahöyük Köyü yakınlarında Karataş'ta, batıda Beyler Köyü yakınındaki Beyler Höyüğü'nde yapılan kazılar bölgenin Bronz Çağ'dan bu yana iskan edildiğini göstermektedir. Ancak Elmalı kentinin ilk kuruluşunun kolonizasyon döneminde 8. yüzyılda olduğu tahmin edilmektedir. Doğuda Semahöyük Köyü yakınlarında Karataş'ta, batıda Hacımusalı Köyü yakınındaki Hacımusalı Höyüğü'nde yapılan kazılar, Elmalı Ovasının 3 bin yıllarından beri iskan edildiğini gösterir.

Osmanlı Devrinin ilk yıllarında Elmalı, Antalya Eyaletine bağlı Teke Livasının merkezi olmuş, idare merkezinin Antalya'ya alınmasına rağmen, Sancak beyleri bu bölgeyi yaylama merkezi olarak kullanmaları ilçeyi sürekli canlı tutmuştur. Elmalı, askeri yollardan uzak kalmış olmakla fazla gelişmemişse de, yine de kendine göre yöresel bir ekonomik faaliyetin merkezi olmuştur. Elmalı eskiden çeşitli hayvan ürünlerinin toplandığı bir pazar yeri olduğu gibi burada pamuklu bezler dokunurdu, dericilik de gelişmişti. Elmalı'da

Elmalı-Semahöyük Küp Mezarları, Antalya Müzesi

Elmalı-Ömerpaşa Camii-(Foto:A.Kerim ATILGAN-2008)

Elmalı Avlan Gölü

krom madeni de çıkarılmaktaydı ve zamanın Dahiliye Nazırı Memduh Paşa (1839-1925) bir tezkire ile dört krom madenin kendisine verilmesini istemiştir.

19. yüzyıl sonunda ilçede 20 cami, 3 Rum, 1 Ermeni kilisesi, 5 hamam, 3 han bulunuyordu. Dükkan sayısı 508 ve 1841 yılında kent nüfusu 10 bin civarında idi. 19. yüzyıl sonunda Konya vilayetinin, Antalya Sancağına bağlı olan Elmalı, Cumhuriyetten sonra 1940 yılında çıkan bir yangınla tamamen yanmış ve yeniden imar edilmiştir. Elmalı'ya 1883 yılında bir de telgrafhane inşa edilmiştir.

(Bkz.) Kitabımızın 1.Cilt, "IV-3- OSMANLI DÖNEMİ ANTALYASI-1. XV. VE XVI. YÜZYILLARDA TEKE SANCAĞI-4-ELMALI ŞEHİRİ" Bölümünden de ayrıntılı olarak inceleyebilirsiniz.

(Bkz.) Kitabımızın 1.Cilt, "IV-5-MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ ANTALYASI- B. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE ANTALYA'DA BAZI TEŞEKKÜL VE HAREKETLER -13.ELMALI" Bölümünden de ayrıntılı olarak inceleyebilirsiniz.

2-Coğrafi Yapısı ve İklimi

Elmalı ilçesi, Güney Anadolu'yu kapsayan Toros Dağlarının Batı Akdeniz Bölgesinde uzanan Kıvrımları arasına sıkışmış Çanak şeklindeki bir plato üzerinde kurulmuştur. Kuzey yarımküre 46-46 doğu meridyen düzleminde ve 2503 m yüksekliğe varan Elmalı Dağı'nın güney eteğindedir.

İlçenin kuzeyinde Elmalı Dağı, doğusunda Tilkicilik Tepesi, batısında Topdağı Tepesi, güneyinde de Elmalı Ovası yer almaktadır. İlçe merkezinin deniz seviyesinden yüksekliği 1050-1150 metreler arasında değişir. Elmalı'nın denize 40 km gibi bir dikeyde olması yanında rakımı göz önüne alınınca, ısı ortalamasında ki sahil yayla etkileşmesi açıkça kendini gösterir.

3-Nüfusu

İlçenin 2009 yılı toplam nüfusunun 37.645 kişi olduğu anlaşılmaktadır.

(Bkz.)- İlçenin son nüfus bilgileri ile ilgili olarak kitabımızın, "2.Cilt-VII-SOSYAL, EKONOMİK VE KÜLTÜREL YAPI-18. SOSYAL GÜVENLİK, SOSYAL HİZMETLER VE SOSYAL YAŞAM-3-SOSYAL YAŞAM-c.Antalya İli Merkez ve İlçeleri Nüfus İstatistiği" bölümünden ayrıntılı olarak faydalanılabilir.

4-İdari Durumu

İlçenin 49 köyü ve Akçay ve Yuva adlarında 2 beldesi vardır.

5- Kültürel Yaşam

Geleneksel kültürün gündelik yaşama içerisinde korunmaya çalışıldığı Elmalı'da, yöresel sanatlar ve şenlikler yüzlerce yıl boyunca bölgeye uğrayan Yö-

rüklerin desen ve renk zenginliği ile yoğrulmuştur. Bu zenginliğin hissedildiği yörede; bakırcılık, demircilik, kuyumculuk, halı-kilim-çuval-heybe dokumacılığı, taş işleciliği, kahve değirmeni ve ahşap işçiliği ilk sırada gelen el sanatlarıdır. Özellikle dokumacılığın bir dalı olan ve keçi kılından dokunan çul kilimler, Selçuklulardan kalma bir mirastır. Geometrik figürler ve kelebek motifleriyle dokunan çullar, dayanıklılığından dolayı çoğunlukla çadır ve kilimlerde kullanılmaktadır.

Elmalı'da el sanatlarının yanı sıra şenlikler ve festivaller de vazgeçilmezler arasında yer almaktadır. Bunlara örnek olarak; Tarihi Elmalı Yeşilyayla Güreşleri, Gömbe Festivali, Elmalı - Tekke Köyü Abdal Musa Şenlikleri ve Hıdrellez Şenlikleri gösterilebilir. Ancak Yeşilyayla Güreşleri'nin ayrı bir önemi vardır ki bu da Türklerin ata sporu olarak anılan güreşin uzun yıllar öncesine, Orta Asya dönemlerine tarihlenmesinden gelir.

Her ne kadar tarihi Kırkpınar Güreşleri'nin bilinirliği halk arasında daha yüksekse de, geleneksel kültürün devamı Elmalı Yeşil Yayla Yağlı Pehlivan Güreşleri 652 yıldır gerçekleştirilmekte ve tarihçe olarak yurdumuzda birinci sırada yer almaktadır. 1975'li yıllara kadar ilçe halkı ve komşu köylerden gelen misafirlerin özellikle "Mehter Takımı"ni ve seyirlik oyun olan "Hart Hart Deve"yi izlemek için geldikleri bilinmektedir. Ancak günümüzde, güreşlerin başlangıcından iki gün öncesinde düzenlenen sempozyumlar ve sergiler ile bu sporun daha çok kültürel ve geleneksel yönü üzerinde durulmaktadır.

5.1. Elmalı Evleri

Eski çarşıları, arastaları ve dar sokaklarıyla, her adımda tarihin derinliklerine uzanarak Anadolu kültürünü yansıtan Elmalı, Elmalı Dağı yakınlarında kurulan oldukça eski bir yerleşim yeridir. Geçmişinin cazibesini bugünlere taşıyan yöre; iklimi, doğal güzellikleri ve Sedir ormanları ile büyük bir turizm potansiyeli taşımaktadır. Cumbaları, eski tip pencereleri ve parlak renkleriyle ilçeyi süsleyen evler ise, zamanın çok gerilerinden bugünü anlatırcasına hala dimdik ayakta. Sadece yaşama değil, seyirlik zamanlara da ilham kaynağı olan çift cumbalı ahşap Elmalı Evleri, en az Safranbolu Evleri kadar otantik bir yapıya sahiptir. Karakteristik özelliklerinin çoğunu bugüne kadar korumayı başarmıştır.

En az 500 yıllık bu evlerin mimari bir ögesi olan ahşap dokusunda, yörenin zenginliği olan sedir ağaçlarından bol miktarda kullanılmıştır. Süslemelerdeki stilize ağaçları, çiçek motifleri ve altı köşeli yıldızlarıyla da Anadolu Kültürünü yansıtan eşsiz örneklerdendir.

Elmalı Evleri içerisinde ele alınabilecek en güzel örnek Yeşil Kapıdır. 1600 yılında yapılmış olan bu yapının ahşap işçiliği, insanı şaşırtacak kadar özel bir ustalığı eserdir.

Etrafı ormanlarla çevrili Elmalı'da ahşabın mimari bir malzeme olarak kullanıldığı yapılar içinde en görkemli Elmalı'nın Tahtamescit Mahallesi'nde Aylar Sokağı'ndaki Elmalı Evleri'dir ki bu sokakta adım adım tarihin izine tanıklık etmek mümkündür. Öte yandan Elmalı tarihi evlerinin restorasyon çalışmaları da sürdürülmektedir.

6-Doğal Güzellikleri

6-1- Elmalı Sedir Araştırma Ormanı

Elmalı ve Beydağlarının yükseklerdeki doğası, keşfetmeyi sevenlere bitip tükenmeyen seçenekler sunar. Elmalı'nın dünyaca ünlü Sedir Ormanları, Beydağlarının en yüksek zirvesi olan Kızlar Sivrisi'nin yamaçlarını kaplar. Sedir ağaçlarının tahtası ev ve gemi yapımılığı başladığından beri kullanılmaktadır.

6-2- Çığılkara Ormanı

Açık kahvelerde çay içerken müzik dinleyebilir ve Türk insanı ile dostluklar kurabilirsiniz. Elmalı'da küçük çay bahçeleri vardır. Çay bahçeleri sıcak yaz günlerinde dinlenmek için ideal yerlerdir. Elmalı'da halk ve ziyaretçiler orman alanlarına ve parklara piknik için giderler.

Elmalı Yaylalarında kısa ya da uzun mesafeli yürüyüşler yapabilir, bu yürüyüşler sırasında çevreyi ya da kamp alanlarını yeniden gözden geçirebilir, huzur dolu doğada manzarayı seyredebilirsiniz.

Yaz aylarında, Elmalı Yaylaları, Antalya, Finike, Kumluca, Kaş ve Demre halkına serin bir barınak sağlar. Baranda Yaylası, Dereköy, Söğle, Geçmen, Yuva, Yapraklı, Yörükler ve çobanlar tarafından sık sık gidilen yerlerdir.

Beydağları Akdeniz Kıyılarından yükselerek 3080 metreye kadar ulaşır. Antalya kıyılarından başlayan tırmanışlar bütün bir yıl boyunca her mevsimde ya-

pılabilir. Zirve 3080 metre olan Kızlar Sivrisi'dir. Tırmanışa başlarken veya dönüşte Elmalı Sedir Araştırma Ormanı'nda kamp kurulabilir. Zirveden Akdeniz'in görünüşü bütün dağcıları cezp etmektedir. Tırmanış için Elmalı Sedir Araştırma Ormanından patika yoldan başlayabilirsiniz. Dönüşte yine bu yolu kullanabilirsiniz. Bu yol Elmalı-Finike Karayolunun 20.km.sinde Avlan Gölü'nün kuzeyindedir. Bu yolla orman misafirhanesine ve kamp alanına ulaşabilirsiniz.

Baharın gelişiyle, Sedir Ormanları inanılmaz yeşil bir gölgeliğe dönüşür. Kızlar Sivrisi'nin eteğindeki ormanlar insana huzur verici bir etki yapar. Sedir ormanlarının sonundaki, Beydağlarının en yüksek zirvesi Kızlar Sivrisi (3.080 m.-10.100 ft) her dağcının tırmanmak istediği bir zirvedir. Çamkuyundan görülen Dağın keskin sivri uçlu görünüşü "Sivri" adına son derece uyumludur. Kızlar Sivrisi'nin güneşle ateşlenen, karla kaplı dağlarının büyümlü hareketleri insanları ve kameraları mıknaş gibi çeker. Eğer dağları seviyorsanız, Elmalı'ya gelmekle en doğru seçimi yaptınız. Elmalı Dağları, kültürel, dinsel, sportif ve Efsanevi bir karaktere sahiptir. Onlardan bazıları Kızlar Sivrisi, Beydağları ve Akdağ'dır.

Doğayla baş başa, bütün bir yıl içinde bulunduğunuz büyük şehirlerin gürültüsünden ve can sıkıcı bloklardan uzakta, özgürce, doğanın kalbinde bir tatil ne dersiniz? Ormanlarla çevrili platolar, aynı zamanda çayırarla kaplı vahşi çiçeklerle süslü bir yer mi arıyorsunuz? Orada çadırınızı kurabilir, dinlenebilir ya da turkuaz renkli gökyüzünün altında sağlıklı bir yaşam için yürüyüş yapabilirsiniz.

7-Yeşil Yayla Yağlı Pehlivan Güreşleri

"Elmalı Yeşil Yayla Yağlı Pehlivan Güreşleri" tarihçe olarak yurdumuzda birinci sırada fakat organizasyon bakımından Kırkpınar' dan sonra ikincidir. Güreş tarihçesi Bölge Vakıf kayıtlarında "Toramanlar Vakfı" olarak bilinen Hicri 822, Rumi 1419 tarihli Nuh Çelebi'den gelen taşınmaz mal varlığı vakfı yerine birleştirilen bugünkü Yeşil Camii yerinde bulunan Musalla Çevrik diye mahallen anılan arazinin güreş çayırılığı diye vakfiye hududunu belirlemiştir. Güreş tarihçesi çok eski yıllara kadar gittiği sanılmaktadır.

Günümüzde dahi düğünlerde, hıdrellez şenliklerinde hala güreş yapılan yörelerimiz olduğu göz önüne alınırsa, bu güreşlere daha önceleri genç neslin tamamına yakınının katıldığı da söylenebilir- ki söylenebilir- şu anda 50-60 yaş arasındaki büyüklere sorulsa, hep-

Elmalı Evleri

si köy meydanlarında "kıl potor" ile güreş yaptıklarını söylerler: öyle ise bu güreş geleneğinin amacı sağlıklı, sportmen ve ahlaklı bir nesil yetiştirmektir diyebiliriz. Elmalı'da bu geleneği en iyi sürdüren bölgelerimizden biridir.

Güreşlerin bir başka yönü de, güreş yapılan yöre halkının maddi ve manevi desteği ile yine yöre halkına fayda sağlayacak eserlerin yapılmış olmasıdır. Tespitlere göre Elmalı'da son otuz yıl içinde güreş gelirleri ile Elmalı Lisesi 1. Kat yapımı, Elmalı Devlet Hastanesi, Elmalı içme suyuna Yardım, Spor Tesisleri, Elmalı Müzesi yapımları için maddi kaynak sağlanmıştır.

Elmalı Güreşleri bir kültür ve sanat şenlikleri olarak sürmektedir. Akşamları bir eğlence ve festival havasında geçmektedir. İlçe halkı ve köylerden gelenler özellikle 1975'li yıllara kadar "Mehter Takımını" ve seyirlik oyun olan "Hart Hart Deveyi" izlemek için Cumhuriyet Meydanını doldururlardı. Günümüzde ise, güreşlerin başlangıcından bir hafta öncesinde sempozyumlar, sergiler düzenlenmektedir. Güreş günlerinden birkaç gün öncesi, akşamları sanatçılar davet edilerek halk konserleri verilmektedir.

İlimiz Tarihi Elmalı Yeşil Yayla güreşleri her yıl Eylül ayının ilk haftası yapılmaktadır. 2008 yılı itibari ile 656. sı yapılmıştır. Bu güreş geleneğinin günümüze kadar devam etmesini sağlayan Mülki İdare Amirlerini, Belediye Başkanlarını ve diğer tüm katkısı olanları biz yayın kurulu olarak da şükranla anıyoruz.

8- Ekonomi

Genel olarak Elmalı ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanır. Meyvecilik ön plandadır. Türkiye'deki elmanın %12'si ilçede üretilir. Son 5 yıldır yeni ürün çeşitleri ve üretim teknikleri ile meyvecilik değişim göstermiştir. Verilen destekler ile seracılık gelişmiştir. İlçede sanayi çok gelişmiş değildir ve sanayide büyük işçi grubu çalıştıran kuruluşlar yoktur. Zaten mevcut sanayi kuruluşları da ilçenin bu yapısı nedeniyle meyve ve meyve suları ile ilgilidir.

9- Turizm

İlçe turizm potansiyeli yönü itibariyle pek canlılık göstermemektedir. Bazı yabancı turist kabileleri, gününbirlik ilçeyi ziyaret etmektedir. Dışarıdan gelecek olan turistler için ilçe, sadece bir geçiş yolu durumundadır. Bu da ilçe için az da olsa ekonomik bir değer ifade etmektedir. İlçenin yayla iklimi karakterinde olması, yaz aylarının serin geçmesi nedeniyle, bu aylarda Finike, Demre, Kaş, Fethiye, ve Kumluca gibi yerleşim yerle-

rinden ilçeye yazlıkçılar gelmektedirler. Bu durum ilçeye ekonomik katkı sağlamaktadır. Elmalı Belediyesi'ne bağlı Hacimusalar beldesinden küp mezarları çıkarılmıştır. Çoğu yerinde tarihi eserler ve sit alanları vardır.

Elmalı'da sınırları içinde bulunan tarihi ve arkeolojik yapılar ile kültür turizmi bakımından pek çok olanak vardır. İlçenin Teke Emirliği'nin merkezi olması dolayısıyla o çağlardan itibaren çevrenin kültür merkezidir. Osmanlı'lar devrinde ilçede 7 medrese olduğu bilinmektedir.

Bölgede yapılan arkeolojik kazılar sonucunda yapılan tarihe ve tanrıçalara ev sahipliği yapan birçok tarihi eser gün ışığına çıkartılmıştır. Bunlardan bazıları olan Kızılbeli Mezarları, Likya Yolu, Fildişi Çocuklu Kadın Heykeli, Gümüş Kral Heykeli, Semahöyük Küp Mezarları, Yapraklı Köyü Yazılı Kaya, Armutlu Köyü Kaya Mezarı, Söğle Yaylası Arı Serenleri tarihsel ve kültürel zenginliğin göstergesidir. Ayrıca Elmalı'da, Çobanisa-Gilevği köyü arasında tarihi Helenistik devri Gilevği Kalesi bulunmaktadır.

İlçe sınırları içerisinde tarih öncesine ait hayat izleri taşıyan kalıntılar olan höyükler, eski eserler bakımından bakir inceleme alanlarıdır. Semahöyük ve Mürren höyükleri en önemlilerindedir. Bölgede yapılan kazılarda, M.Ö. 2000-2500 yıllarının yerleşim kalıntılarını gün ışığına çıkarmıştır. 1963 yılında başlayan bu kazılar yaz aylarında devam etmektedir. Halen Karaburun ve Kızılbel Kral Mezarları'nın onarım ve koruma çalışmaları sürdürülmektedir. M.Ö. 450 yıllarında yapıldığı rivayet edilen bu mezarların duvarlarının iç alanları çepçevre renkli mozaik ve fresklerle süslenmiş av ve savaş sahneleri renk ve canlılığını koruyarak günümüze kadar ulaşabilen nadir eserlerdendir. Hacıyusuflar ve Yuva köyleri yanındaki Likya ve Roma kalıntıları da tarihi ve turistik yerlerdendir. Ömer Paşa Camii, Kesik Minare ve medreseler gibi Osmanlı dönemine ait pek çok görülmesi gereken yer de ilçede mevcuttur.

Büyüksöğle Köyü Avdancık- Kocapınar Mevkisinde Bulunan Arı Sereni (Foto:A.Çobanoğlu)

10. Konaklama

İlçeye ait Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli konaklama tesisleri, (Bkz.) Kitabımızın 2.Cilt, "VII- SOSYAL, EKONOMİK ve KÜLTÜREL YAPI-14.KÜLTÜR VE TURİZM-C.TURİZM-2.Belgeli Tesisler" Bölümünden ayrıntılı olarak incelenebilir.

11-Elmalı Sikkeleri

-“Yüzyılın Definesi” -Elmalı Sikkeleri’nin Tarihçesi

M.Ö. V. yüzyılda Perslerin Yunanistan’ı istila etmelerinden sonra Atina Şehir Devleti’nin önderliğinde Akdeniz çevresi şehirlerinden oluşan bir birlik kurulmuştu (Atik - Delos Deniz Birliği). Birliğin bir merkezi ve bir bütçesi vardı. Her ülke kendi bastığı gümüş sikkeden kendi gücü oranında katkıda bulunuyordu.

1984 yılında Antalya’nın Elmalı İlçesi’nde kaçak kazılar sonucu bulunan “yüzyılın definesi Elmalı Sikkeleri” o bölgede bulunan bütün şehir devletlerinin paralarını içeriyordu. Yaklaşık 1900 adet sikkenin binden fazlası ise Likya bölgesindeki şehir devletlerinin parası idi ve içlerinde şimdiki kadar bilinmeyen hanedanların sikkeleri de vardı.

Söz konusu sikkelere yüzyılın definesi denmesinin en önemli nedeni; Yunanlılar Persleri yendikleri için bir anı parası çıkarmışlardı. Normal olarak o zaman para birimi bir drahmi, en fazla 4 drahmi iken anma nedeniyle 10 drahmilik para çıkarılmıştı (10 drahmilik para = Dekadrahmi).

Bu sikkeler çok az sayıda basılmıştı ve 1984 yılına kadar dünyada sadece 13 tanesinin varlığı bilinmekte idi. Elmalı Definesi’nde ise bunlardan 14 tane bulunmaktaydı.

Elmalı Definesi’nin bulunmasıyla insanlık tarihinin bilinmeyen önemli bir bölümü aydınlanmış ve dünyada bilinen Dekadrahmi sayısı iki katına çıkmıştır.

(Bkz.)

Kitabımızın 2.Cilt, “VII-SOSYAL, EKONOMİK, KÜLTÜREL VE TARİHİ YAPI-14. KÜLTÜR VE TURİZM-B-TARİHİ YAPI-1.1.MÜZELER-A-ANTALYA MÜZESİ-12. Sikke, Küçük Eserler Ve İkonalar Salonu-“YÜZYILIN DEFİNESİ ELMALI SİKKELERİ” Bölümünden de ayrıntılı olarak inceleyebilirsiniz.

12. Eğitim Öğretim

Elmalı İlçesinde okuma yazma oranı yüksektir. Halkın %98’i okur yazardır. İlçede 2008 yılı verilerine göre, 33 Örgün ve Yaygın eğitim kurumunda 362 öğretmen tarafından 5960 öğrenciye eğitim verilmektedir. Bu öğrencilerin 4700’ü ilköğretim okullarında 1260’ü ortaöğretim kurumunda eğitim görmektedir.

13. Bir Söz Üstadının Hatırasından Elmalı

"Yedi Çınarlı Şehir... ""**

Bahçelerde hasat mevsimiydi. Sonbahar, sarı saçlarını güz rüzgarlarına bırakmış Torosların eteklerinde geziniyordu. Elma ağaçlarının bereketli dallarına asılı duran elmalar, uzanan ellere kendilerini bırakıp, kasalardaki yerlerini birer ikişer alıyordu.

Üniversiteden sonra ilk görev yerim olan, bu şirin ilçeyi görmeyeli yirmi yıl olmuştu. Cennetin elma bahçesini andıran yeşilliklerin arasından geçerken, pusuya yatmış hatıralar birer ikişer oradan buradan çıkarak karşıma boynu buruk çocuklar gibi çıkıyor ve yüreğimdaki yerlerine gelip oturuyorlardı.

1980’li yıllar...

Bey Dağlarının eteklerinde, büyük bir klima gibi püfür püfür esen bu güzel ilçe, yazları, cıvıl cıvıl insan dolardı. Bir elma bahçesinin içersinde üç katlı bir evin üst katında kalıyorduk. Kızım Sümeyra iki yaşında, Öğ-

Elma (Amasya)

lum Hakan daha senesini doldurmamış. Ev sahibimiz Hatıb Ramazan amca, siyah ,gür kaşlı orta boylu, iri yapılı, sevimli bir insandı. Her daim, güneş kavruğu esmer yüzünde tatlı bir gülümseme hiç eksik olmazdı. Sevecen bir insandı, çocukları saygılıydı.

Baktıkça güzelliği artan ihtişamıyla Ketenci Ömer Paşa Camii, zarif el işçiliği ve estetiğiyle sadece Elmalı'nın değil, Antalya bölgesinin de en güzel Sinan ekolü eserlerindendi.

Avlusunda, Ömer Paşa'nın Bosna'dan getirdiği yedi çınardan biri olduğu söylenen yaşlı bir çınar vardı. Bazen güneşin sert bakışlarından, bu ulu çınarın gölgesine sığınır, geniş yaprakları arasında cıvıldaşan kuşların gönüllere ferahlık veren sesleri arasında, Elmalı'dan Bosna'ya uzanan bir yolculuğa çıkarıldık. Hükümet caddesindeki Osman Kaya ve Erol Aka Ağabey'lerin dükkanları uğrak mekanlarımızdı. Osman Ağabey, ağır ağır konuşan, yüzünden feyiz damlayan, ruhu dingin bir insandı. Saraçlık yapıyordu. Erol Ağabey saatçiydi. Ne zaman uğrasam, Erol Ağabeyi, o uzun boyuyla bozuk bir saatin üzerine eğilmiş, dikkatle onu tamir etmeye çalışırken bulurdum. Yüzü pek gülmezdi. Son derece ciddi ve sert görünse de, ipek gibi yumuşak bir yüreği vardı. Bu iki kahraman insanın evlerinden hiç misafir eksik olmaz, bir mektep, bir misafirhane gibi çalışırdı evleri. Makineci Abdullah Coşanay ise bir başka gönül insanıydı. Dükkanı, Ketenci Ömer Paşa Camii'nin önündeki geniş meydana bakardı. Dikiş makineleri satardı. Bir elini makinenin tablasına, diğer elini cebine kor, coşkun bir hatip gibi konuşur, genç nesillerin yetişmesi için mütevazı imkanlarını seferber etmekten çekinmezdi. Bacanağı Ali Şeker, çok saygılı, edepli bir gençti. Gökçek yüzü daim gülümseyen beyaz bir bulut gibiydi. Yazları, o da yılalık iznini pek çokları gibi bu şirin ilçede geçirirdi.Tarih

boyunca kadim bilgeliğin ve tasavvuf mektebinin bir merkezi gibi çalışan bu şehirde, insanlarımızın yetişmesi için gece gündüz koşturan bu kahramanlar, Elmalı baharını hazırlayan çilekeşlerdendi. Elmalı'da, Abdal Mûsâ ve Kaygusuz Abdal ile başlayan, Sinân-ı Ümmî ile devam eden yolu şimdilerde bir başka çizgide bu çilekeşler devam ettiriyordu.

1980'in berrak bir Ağustos gecesi idi. Bol yıldızlı bir yaz gecesinde, sahura yetişmek için arabamız, yolların kıvrımlarında bile yavaşlamaksızın bir küheylan gibi akıp gidiyordu.Yayla serindi, yol sakindi. Ölümün kurduğu pusuyu fark edemedik. Yol kıyısında oturmamış çakıllara giren arabamız birden savruldu. Ali Şeker kardeşimiz hemen orada vefat etti. Bacanağı Abdullah Coşanay Ağabey ise girdiği komadan bir daha çıkamadı. Hemen, hepimiz ağır yaralıydık. Hatıb Ramazan Amca hiç yara almadan kurtulan tek kişiydi. Yarım saat önce, "Hocam siz varken benim öne oturmam ayıp olur" diyen utangaç ve bir o kadar da edep timsali Ali Şeker Bey, şimdi gözlerimizin önünde cansız yatıyordu. " Sen hastasın, öne oturman lazım" diyerek arkası açık arabanın ön koltuğuna onu zorla oturmuş, kendim de iki arkadaşıyla arabanın açık kasasına çıkmıştım. Serin bir yaz gecesinde, ateşlerde yanıyoruz. O yangının nasıl bir şey olduğunu bir de bana sormak lazım. "Eşine ve çocuklarına ne diyeceğim" diye düşünüyordum. Çaresizlikten çıldırmış gibi bir bilinmeze doğru verdirip giderken Hatıb Amca'nın tokadıyla kendime gelmişim ama ben o tokadı bile hatırlamıyorum. Sabahsız gecelerin de olduğunu o ağustos gecesi anlamıştım. Hanımları ve uykularından uyandırılmış gözleri mahmur yavruları tarafından sahur sofralarının başında beklenen küheylanlar, dört ayağı birden kesilmiş gibi serin bir yaz gecesinde yıldızların altında öylece yatıyordu. Koşmaları yarım kalmıştı. Kendileri değil, kederleri erişti evlerine. 1980'in o yaz gecesini hiç unutamam.

2009 yılının Ekim ayında, sarışın bir sonbahar günü, değerli kardeşim Sabahaddin Gökçe Bey'le; ortak ve kadim dostumuz Osman Akpınar'ın annesi Fatma Teyze'mizin taziyesinden dönerken, ilk görev yerim olan ve nice hatıraların harman olduğu bu şirin ilçeye uğruyoruz. Yine bahçelerde hasat mevsimiydi. Yine elma ağaçlarının bereketli dallarına asılı duran elmalar, uzanan ellere kendilerini bırakıp, kasalardaki yerlerini birer ikişer alıyorlardı. Finike yolu üzerindeki evimiz yine elma ağaçlarının arasında öylece duruyordu. Ev sahibimiz Hatip Amca'yı pazarda buluyoruz. Her zamanki gibi yine yüzünde tatlı bir gülümseme. Yılların hasretiyle sarılıyor. Fakat zaman durmak bilmiyor. Eski dostları bir an evvel görmemiz ve saat 18:00'de Dalaman'da olmamız gerekiyor. Süratle çaylarımızı içip kalkıyoruz. Şehrin merkezindeki geniş meydana vardığımızda; yine Ketenci Ömer Paşa Camii karşılıyor bizi. Şefkatli bir ana gibi yine öylece, gönül koymadan duruyordu. Avlusunda ki o görkemli çınar, sarı yapraklarını güz alacasında eliyordu. Öğle namazı için mabede giriyoruz. Minber, mihrap, kürsü öylece yerlerinde duruyorlardı. Benim suskunluğum onların sessiz çığlığını artırıyor. Çıkışta, makineci merhum Abdullah Coşanay'ın dükkanını görünce duygulanıyoruz. Bir eli cebinde diğer eli makinenin tablasında coşkun bir hatip gibi konuşması geliyor hatırıma. Saatci Erol Ağabeyin dükkanını ise yerinde bulamıyoruz. İçimize bir hüznün çöküyorsa da belki yeri değişmiştir diye kendimizi teselli ederek, Saraç Osman bey'in dükkanına doğru yürüyoruz. Dışarıda duvara dayalı çadırlık kumaş topları, dükkanın yerinde durduğunun habercisiydi. Kapısına dikildiğimizde, saçları iyice ağarmış, türbesine nur inmiş bir derviş gibi öylece duran Osman Ağabey, birilerinin geldiğini fark ederek, her zaman olduğu gibi başını ağırca kaldırdı; "Rüya görmüyorum değil mi?" sözlerinden sonra, hasretle kucaklaşıyoruz. "Erol Ağabey nerede?" "Artık o evden dışarı çıkamıyor" diyor, Osman Ağabey, birlikte Erol Ağabey'in evinin yolunu tutuyoruz. Kapıda, Erol Ağabey'in sadık eşi karşılıyor. İçeri girdiğimizde Erol Ağabey, bir divanın üzerinde öylece oturuyordu. Bizi görünce gözleri doluyor. Onu o halde görmek yaralıyor yüreğimizi. Eski günleri yad ederken gözlerimizin ağlamasına engel olamıyoruz. Koşmalarına meleklerin bile hayran olduğu bu kahraman, şimdi birinin yardımı olmadan ayağa kalkamıyordu. Bir zamanlar, mazlumların avukatı Bekir Berk gibi nice kahramanlara kucak açan, gelip gideni hiç eksik olmayan, bir mektep bir matbaa gibi çalışan Tarihi İlçenin bu mütevazı evi, cemaati tükenmiş bir mabet gibi kendi kutsallığında öylece duruyordu...

İşçilerin elleri, bereketli dallara, olgunlaşan elmalara uzanıyor. Yayıla hüzzam şarkısı söylüyor, sonbahar. Ayrılıyorz Elmalı'dan. Ardımızdan geliyor, anılar. Ayrılık yaralarımızı sarmaya gittiğimiz "Yedi Çınarlı Şehir Elmalı", yeni yaralar açıyor yüreğimize. Günler geçiyor, o güzelim günler bir türlü gitmiyor hayalimizden.

***Derleyenler:**

-A. Kerim ATILGAN - İl Kültür ve Turizm Md. Yrd.

-Adnan ATİK-Elmalı İlçe Milli Eğitim Müdürü

-Aysun ÇOBANOĞLU-Folklor Araştırmacısı

****Kaynak:**

-Harun TOKAK Yenişafak -Pazar Gazetesi Yazarı htokak@yenisafak.com.tr (08 Kasım 2009 Pazar)

Kaynaklar:

<http://www.elmali.gov.tr/tr>

-<http://www.elmali.bel.tr/>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Elmal%C4%B1,_Antalya

<http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=19431&y=HarunTokakPazar>

Elmalıda Pekmez Yapımı